

Verslag leerbijeenkomst 'Groenblauwe dooradering: van aanvalsplan naar acties'

Dinsdag 24 januari 2023 van 13.00 uur - 15.00 uur (online) door het [Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid](#)

Door Judith Eijs, Josefien Oude Munnik (RVO) en Irini Salverda (WEnR)

INLEIDING

In deze bijeenkomst staat het [Aanvalsplan Landschap](#) centraal en bespreken we hoe provincies de doelstelling van 10% groenblauwe dooradering kunnen realiseren. Wat is de concrete opgave, hoe kan de opgave worden geoperationaliseerd en gekwantificeerd, welke beleidskeuzes kunnen er worden gemaakt, welke instrumenten, financieringsmogelijkheden en meekoppelkansen vanuit andere opgaven zijn er en welke dilemma's en obstakels komen provincies daarbij tegen? In deze verkennende bijeenkomst komen deze aspecten in vogelvlucht aan bod, in een eventuele vervolgbijeenkomst kan een aantal onderwerpen verder worden verdiept.

PROGRAMMA

1. Welkom en toelichting op programma door voorzitter Marcel Pleijte (Wageningen Environmental Research)
2. Introductie Aanvalsplan Landschap door Jan Janse (coördinator Aanvalsplan Landschap). Wat houdt de opgave precies in, wat wordt er onder groenblauwe dooradering c.q. landschapselementen verstaan en wat zijn leidende principes.
3. 10% Groenblauwe dooradering in het NPLG door Dorith Vermunt (ministerie LNV). Hoe moet de doelstelling van 10% groenblauwe dooradering concreet worden gemaakt via het NPLG en welke instrumenten en financieringsmogelijkheden (NPLG, GLB, ANLb etc.) kunnen daarbij worden ingezet.
4. Waar staan provincies nu? Methodes om de uitgangssituatie te bepalen door John van Smaalen (provincie Gelderland). Over de ervaringen met het inventariseren van het percentage groenblauwe dooradering met behulp van beeldtechnieken in een gezamenlijk project van Gelderland en Overijssel. Irene Bouwma en Hans Roelofsen (WEnR) reflecteren hierop vanuit twee andere projecten gerelateerd aan het Aanvalsplan Landschap.
5. Voorbeeld uit de provinciale praktijk door Jeanet Bok (provincie Utrecht). Hoe de provincie Utrecht groenblauwe dooradering concreet realiseert via een provinciaal landschapsfonds en het ANLb, en hoe de provincie de resterende opgave via het PPLG gaat oppakken.
6. Plenaire reflectie en discussie
7. Samenvatting en mogelijk vervolg
8. Afsluiting

Ad 1) Welkom en toelichting door Marcel Pleijte (Wageningen Environmental Research)

Marcel Pleijte heet de deelnemers welkom en licht het programma toe. Hij vraagt iedereen ook gebruik te maken van de chat om daar vragen te stellen en op elkaar te reageren. Zie [hier](#) voor de vragen die gesteld zijn in de chat, inclusief de antwoorden die zowel in de chat zelf als later door Jan Janse gegeven zijn.

Ad 2) Introductie Aanvalsplan Landschap door Jan Janse (coördinator Aanvalsplan Landschap)

Zie [hier](#) voor de presentatie.

Jan Janse licht toe hoe het tot een Aanvalsplan Landschap is gekomen, wat de urgentie en opgave is en wat groen blauwe dooradering oplevert. Het Aanvalsplan Landschap is op 28 september 2022 gelanceerd door een brede coalitie van maatschappelijke en overheidspartijen verenigd in Stichting

Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Doel is om 10% van het landelijk gebied (223.700 hectare) in te richten met groene en blauwe landschapselementen. Dit verhoogt de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap en draagt bij aan het halen van de Europese verplichtingen rondom biodiversiteit, de klimaatopgave en schoon water (KRW). Ook levert het een belangrijke bijdrage aan natuurinclusieve landbouw door de maatschappelijke diensten die worden geleverd te belonen. Het CLM heeft een beoordelingskader voor GBDA ontwikkeld:

<https://www.clm.nl/nieuws/beoordelingskader-ontwikkeld-voor-groenblauwe-dooradering/>

In 2030 moet de helft van de ambitie zijn gerealiseerd. Uiterlijk in 2050 moet het groenblauwe raamwerk klaar zijn. Op dit moment is 2 tot 4% GBDA in het landelijk gebied aanwezig. De uitgangssituatie en opgave verschilt per provincie. De opgave heeft betrekking op het landelijk gebied, exclusief het NNN en de bebouwde kom. Het is niet de bedoeling dat 10% GBDA helemaal door terreinbeheerders wordt beheerd en aangelegd. Boeren hebben een belangrijke rol (naar schatting 80%), maar ook andere grondeigenaren, zoals gemeenten, provincies, Rijk en particulieren.

Jan Janse benadrukt dat Groen blauwe dooradering geen extra opgave is maar een integrerende opgave, een middel om andere doelen te bereiken. Een aantal van die doelen is door WEnR in drie studiegebieden (zand, veen, klei) verder uitgewerkt. De resultaten laten zien dat de biodiversiteit, plaagonderdrukking door natuurlijke vijanden en CO2 opname door 10% GBDA sterk toenemen. Vooral op veen en klei zijn er grote winsten te behalen voor CO2 reductie.

Ad 3) 10% Groenblauwe dooradering in het NPLG door Dorith Vermunt (ministerie LNV)

Zie [hier](#) voor de presentatie.

Dorith Vermunth geeft een toelichting op de doelstellingen voor groenblauwe dooradering in het NPLG en schetst de contouren die in het ontwikkeldocument NPLG en de bijbehorende handreiking benoemd zijn.

GBDA draagt bij aan verschillende internationale hoofddoelen in het NPLG, maar ook aan allerlei andere doelen zoals versterking van landschappelijke kwaliteit en belevingswaarde van het gebied. Daarom is het als ondersteunende doelstelling in het NPLG opgenomen. Het gaat hierbij nadrukkelijk om perspectief voor boeren, ook gangbare boeren. Dit vraagt wel om aantrekkelijke regelingen zoals adequate, langjarige vergoedingen. Het doel is de GBDA breed in het landelijk gebied te hebben gerealiseerd in 2050. Het moet voor de helft van het landelijk gebied zijn gerealiseerd in 2030. Er moet nog wel kritisch worden gekeken of dat wel kan in 2030, zo niet dan wordt het gefaseerd.

In de handreiking staan drie minimale vereisten voor de gebiedsprogramma's die provincies in juli opleveren:

1. Provincies inventariseren globaal het huidige percentage GBDA, het gaat daarbij om een inschatting.
2. Uitwerking van kansen in prioritaire gebieden. Kijk daarbij vooral waar je synergie kunt creëren en sluit zoveel mogelijk aan bij kaders die er al zijn, zoals het GLB maar ook kenmerken van het landschap.
3. Uitwerking van de stappen om de resterende opgave te realiseren. Financiering kan uit verschillende bronnen komen. GBDA is benoemd in de voorwaarden van het transitiefonds. Oproep is om GBDA zoveel mogelijk mee te nemen in gebiedsplannen en waar mogelijk te koppelen aan andere opgaven. Er wordt ook gevraagd om private financiering, hebben provincies daar al voorbeelden van?
Naast financiering is instrumentarium belangrijk. Aansluiten bij bestaand instrumentarium is praktisch maar is waarschijnlijk niet voldoende. Belangrijke actie voor komende maanden is om vanuit het Aanvalsplan samen met Rijk en provincies te bekijken wat het meest efficiënte instrumentarium is. Kunnen we goede voorbeelden delen?

Naast een nadere uitwerking van financiering heeft het Rijk nog een aantal acties zoals eenduidige registratie en monitoring, daarvoor loopt een verkenning. In het najaar verschijnt een handreiking 'Mooi Nederland' en rijkspartijen zullen betrokken worden om GBDA op rijksgronden te stimuleren.

Dorith Vermunt: "Voor ons is het ook een zoekproces. Ik ben benieuwd welke vragen en behoeften provincies hebben, zodat daar een vervolproces op georganiseerd kan worden, ik ben daar contactpersoon voor."

Vragen deelnemers:

- Provincie Groningen: Ik werk aan het aanleggen van ecologische verbindingzones en wil als aandachtspunt meegeven dat agrarische collectieven het beheer van groenblauwe elementen lastig vinden en vaak ook niet willen doen voor het nu beschikbare geld. Dat geldt vooral voor natte gebieden met rietopslag. Hoe organiseren we het beheer, hebben we hier misschien toch terreinbeheerders voor nodig?
Antwoord Jan Janse: Soms zoeken collectieven landschapsbeheerders op om het beheer te doen. Er zijn ook terreinbeherende organisaties die het beheer voor collectieven doen. Dat valt meestal onder SNL vergoeding, dus dan behoort het automatisch tot het NNN, dat hebben wij er uit gefilterd. Dit gaat meer over een ANLb dat bepaalde criteria stelt aan beheer.
Reactie Provincie Groningen: ik voorzie nog steeds een spanningsveld, wanneer is het NNN en wanneer kun je het in agrarisch natuurbeheer inpassen? Daar moeten we met elkaar over nadenken want we willen immers extra waarde toevoegen buiten het NNN.
- Provincie Fryslân: Wat wordt bedoeld met een aanvullende vergoeding voor grond onder houtige elementen?
Antwoord Dorith Vermunt: naast het vergoeden van plantmateriaal en beheermateriaal kun je productieverlies (onder bijv. een houtwal) compenseren. Sommige provincies nemen dit in regelingen voor landschapselementen mee, misschien kunnen provincies voorbeelden noemen als ze er zijn?

Ad 4) Waar staan provincies nu? Methodes om de uitgangssituatie te bepalen door John van Smaalen (provincie Gelderland)

Zie [hier](#) voor de presentatie.

John van Smaalen geeft een presentatie over het project LasREg (landschapselementen registratie), een samenwerking van Boomregister, gemeente Bronckhorst, provincies Gelderland en Overijssel. In het dashboard zijn landschapselementen in vijf gemeenten in Gelderland geïnventariseerd (situatie 2017). Het gaat hier om de bruto dooradering, er is nog niet gekeken naar kwaliteit van de elementen.

Enkele keuzes en dilemma's die invloed hebben op het berekende percentage GBDA:

- Wat neem je mee in 10%? Grote bossen zijn uitgesloten, maar wat zijn dat dan? En tel je de volledige boomkroon mee of alleen het stuk grond waar de boomkroon op staat (gecorrigeerd). En wat doe je als er een fietspad onder de boomkronen doorloopt. Elementen kunnen ook overlappen.
- Wat te doen met grote wateren? Dit is getest voor gemeente Bronckhorst, als daar alle grote wateren (> 1 ha) uitgesloten worden loopt het percentage snel omlaag.
- Kleine landschapselementen op erven kunnen een belangrijke rol spelen als het bijvoorbeeld een klein bosje of een poel betreft. Kleine struikjes zijn nu ook meegerekend, maar in de toekomst gaan die er waarschijnlijk deels uit.

Er is nog niet gekeken naar kwaliteit. Die zou onder andere afgeleid kunnen worden uit de data zelf (zoals bijvoorbeeld kijken naar verbondenheid van de elementen) en uit (beheer)data van gemeenten en waterschappen. Er wordt een crowdsourcing app ontwikkeld, waarmee bijv. gekeken

kan worden naar het voorkomen van kenmerkende soorten in de elementen en de mate van verstoring (bijv. wel of geen afrastering).

Hierna volgt een reflectie door Irene Bouwma (WEnR) over het in beeld brengen van groenblauwe dooradering vanuit twee projecten. Zie [hier](#) voor de presentatie.

- Het project in Zuid-Holland (de eilanden) en deels in Brabant en Zeeland, was gericht op het in beeld brengen van ecologisch beheerde bermen en natuurvriendelijke oevers van gemeenten, waterschappen en provincies (helaas geen data van RWS beschikbaar). Ecologisch beheerd is: een of twee keer per jaar gemaaid met het afvoeren van het of sinusbeheer. Bij natuurvriendelijke oevers is de definitie van het waterschap aangehouden. Voor akkerranden is ANLB gebruikt. De bloemrijke dijken zijn meegerekend (ook die met SNL subsidie) omdat die dwars door het agrarisch gebied lopen. Terreinen op de grens van water en land die nu onder SNL subsidie vallen leveren discussie op. Als je deze NNN meeneemt krijg je een ontzettende toename van deze gebieden. Dit zal waarschijnlijk ook bij andere provincies spelen.
- In het tweede project van Hans Roelofsen (WEnR) is gekeken wat er gebeurt als je een toename in landschapselementen wilt realiseren. Wat is het startpunt en wat zijn de overwegingen daarbij. In dit project is gewerkt met open source GIS data. Er is een blok van 5x5 km gekozen waarin de bebouwde kom en het NNN eruit is gehaald. Er is berekend dat 10% van dit resterende gebied 183 ha is. Vervolgens zijn in dit resterende gebied de bestaande landschapselementen berekend (m.u.v. de waterelementen). Dit blijkt 5,5% te zijn. Dus de opgave is hier nog 4,5%. Irene benadrukt dat het belangrijk is om voor deze opgave aan te haken op provinciale gebiedsvisies, gebiedseigen elementen en kwaliteit van de elementen door elementen aan te sluiten en te repareren.

Voor- en nadelen van beide methoden:

- Methode via ecologisch beheer: er zijn beschikbare data maar die moeten verzameld worden bij verschillende partijen, je hebt direct informatie over beheer en biodiversiteit. Nadeel is een aanzienlijke onderschatting van het aantal landschapselementen.
- Open source data: makkelijk beschikbaar, gratis, de analysetijd is relatief kort maar beperkt informatie over daadwerkelijk beheer. In deze methode een kleine onderschatting van het aantal landschapselementen en ook hier mis je bepaalde landschapselementen.

Irene Bouwma vraagt tenslotte aandacht voor de relatie met subsidies en financiering. Er worden binnen het GLB, ANLB en de Ecoregeling normen gesteld voor landschapselementen. Ook vanuit RVO worden op dit moment rekenregels aangegeven voor sloten en oevers. Hoe ga je om met semipermanente structuren zoals akkerranden? We moeten voorkomen dat het GLB straks met bepaalde maten en oppervlaktes voor landschapselementen rekent en een percentage GBDA richting boeren aangeeft en dat andere methodes op andere percentages uitkomen. Het geeft bovendien problemen als je subsidies wilt gebruiken om te financieren. Een ander aandachtspunt is het percentage ecologisch, wat zegt dat? Advies om goed na te denken over dit soort vragen bij het in beeld brengen van GBDA. In de presentatie zijn de links naar de projecten opgenomen.

Vragen deelnemers:

- Provincie Limburg: Percentages worden snel een doel op zich maar hoe krijg je nu scherp of een landschapselement echt bijdraagt aan wat je wilt bereiken, dus meer biodiversiteit passend in het landschap, soorten die daarvan profiteren?
Antwoord Irene Bouwma: dit is de volgende stap; wat weten we over kwaliteit. Daar is heel weinig informatie over. In het project proberen we hierover informatie te verzamelen. Een deel

van deze landschapselementen zal bijdragen aan de 'basiskwaliteit' voor bepaalde soorten in het landelijk gebied en niet zozeer aan een NNN of Natura 2000 doelstelling.

Antwoord Jan Janse: er zijn voorwaarden vanuit beheer beschreven maar dat wil nog niet zeggen dat het er ook zo uit ziet. Maar belangrijker is dat de GBDA zal bijdragen aan de verbinding tussen natuurgebieden waardoor soorten kunnen migreren en zich kunnen ontwikkelen.

Misschien is dat zelfs wel *het* belangrijkste doel. Daarom is ook in elke provincie die 10% nodig om het netwerk van natuurgebieden te kunnen sluiten.

- Provincie Drenthe: Oproep om het niet te ingewikkeld te maken. Iets kan een bomenrij of kruidenrijke berm of natuurvriendelijke oever zijn maar het kan ook alle drie tegelijk zijn, dat hangt af van de definities die je hanteert. Overlapping is niet erg: in een boom zitten tenslotte ook andere soorten dan in het water. Bij habitattypen hoeft het ook niet helemaal dekkend te zijn, dat er plekken zijn die er iets anders uitzien hoort bij de definitie van zo'n element. Een percentage ruis is niet te vermijden. Anderzijds is duidelijkheid wel nodig voor de subsidies. Antwoord John van Smaalen: wij liepen hier inderdaad ook tegenaan, in het dashboard zitten habitats die elkaar overlappen er nu twee keer in, dus dat geeft een lichte overschatting. Uiteindelijk is de doelstelling om te verbeteren, je wilt vooral monitoren of er vooruitgang is en daarin zou je ook willen zien dat de kwaliteit omhoog gaat.

Ad 5) Voorbeeld uit de provinciale praktijk door Jeanet Bok (provincie Utrecht)

Zie [hier](#) voor de presentatie.

Jeanet Bok licht toe hoe de provincie Utrecht groenblauwe dooradering concreet realiseert. De provincie heeft het strategisch bosbeleid vastgesteld en daarin een doelstelling voor 120 ha nieuwe houtige landschapselementen tot 2040. Dit doel is overgenomen in het landschapsuitvoeringsplan. Hierin is ook een regeling opgenomen voor financiële afwaardering (of 'opwaardering') van grond onder de kleine landschapselementen (KLE). Deze regeling is best lastig om op te stellen en is er nog niet maar komt er wel. De opgave voor de natte dooradering moet nog worden doorgerekend.

Sinds 2017 wordt met verschillende partijen samengewerkt in het Platform KLE. Daarin wordt kennis gedeeld en deelnemende gemeenten (18 van de 20) kunnen subsidie krijgen. De gemeenten leveren menskracht en subsidie. Subsidies gaan naar de agrarische collectieven die zorgen voor de uitvoering. Er is een landschapswijzer ontwikkeld om mensen wegwijs te maken bij de aanleg van KLE. Er zijn inmiddels 300 nieuwe elementen gerealiseerd. De bescherming van kleine landschapselementen (die niet al op een andere wijze beschermd zijn) is opgenomen in de omgevingsverordening, met criteria die zijn uitgewerkt in beleidsregels. Dat betekent dat KLE met deze criteria niet weggehaald mogen worden. Alle landbouwgrond is begrensd voor de GBDA. Aanleg en herstel van KLE zijn ook onderdeel van de gesprekken met agrarische collectieven. Voortgang wordt gerapporteerd via de voortgangsrapportages voor het agrarisch natuurbeheer.

Door Landschap Erfgoed Utrecht worden inventarisaties uitgevoerd 'Weet je landschap'. Hierin verzamelen daartoe opgeleide vrijwilligers data over omvang en kwaliteit van KLE. 80% van het oppervlak van de provincie is inmiddels geïnventariseerd. Sommige gebieden zijn inmiddels 2 keer geïnventariseerd waardoor je ook kunt monitoren wat erbij komt of wat weg is. De landschapsviewer is een GIS viewer die de lijntjes, vlakken en punten weergeeft met de bijbehorende informatie. Er worden ook voorbeelduitwerkingen gemaakt: wat is karakteristiek voor een gebied en hoe kan het er in de praktijk uit komen te zien. Voor meer informatie over de landschapsviewer zie de link in de presentatie.

Om van KLE tot GBDA te komen wordt eerst de huidige situatie geanalyseerd en wordt per deelgebied een kwalitatieve en kwantitatieve uitwerking gemaakt. De blauwe dooradering moet nog worden berekend. De vraag is hierbij of je ook de bufferzones meerekent. Informatie over de rijksbermen moet ook nog worden aangeleverd. Het maakt heel veel uit hoe je rekent.

Jeanet Bok vraagt zich af hoe realistisch de opgave is, van 120 hectare naar 10% is een heel grote opgave en er is onzekerheid over budget voor aanleg en beheer en instrumentarium. Haar lange ervaring leert dat een verplicht percentage waarschijnlijk wel nodig is. Ander gaat het met name in het agrarisch gebied waarschijnlijk niet lukken.

Reacties deelnemers:

- Provincie Noord-Brabant: Onze doelstelling is het realiseren van ecologische verbindingzones, dat valt samen met de GBDA. De laatste kilometers zijn het lastigst: het zijn meestal lijnvormige elementen dus heb je te maken met meerdere landeigenaren. Op basis van vrijwilligheid leidt op een gegeven moment altijd tot een stagnatie in de voortgang. Dan moet je creatief worden. Dwingend instrumentarium is denk ik wel noodzakelijk maar niet gewenst. Het ligt ook politiek gevoelig.
- Provincie Flevoland: Het hangt ook af van de mate waarin een structurele vergoeding voor landschapselementen mogelijk is, waardoor het al onderdeel van een langjarige bedrijfsvoering kan zijn. Als aardappelen meer opbrengen dan de vergoeding blijft het een probleem. Specifiek in Flevoland zal het met de hoge prijs voor een hectare landbouwgrond heel lastig worden om enthousiasme bij de boeren te krijgen.
- Provincie Gelderland: Realisatie zal moeilijk worden maar je krijgt ook problemen als je het verplicht stelt. Dat is niet stimulerend voor agrariërs en zal leiden tot minimale natuur met minimale kwaliteit. Ik zou vooral samen met agrariërs willen zoeken hoe je de stimulering zo kunt inrichten dat zij ermee uit de voeten kunnen en dat het ook serieus 10% GBDA oplevert.
Reactie Jeanet Bok: Je zou het liefst in samenspraak dingen willen organiseren maar we zijn ook erg gebonden aan maximale vergoedingen, en het moet staatssteun-proof zijn. Je zit al snel aan een vergoeding die niet aantrekkelijk genoeg is voor de agrariërs. Ik zou daar heel graag hulp van het Rijk bij hebben.
- Provincie Noord-Brabant: In Brabant hebben we een landschapsregeling waarbij we grondwaarde daling uitkeren. Soms is het geen kwestie van niet willen. We zien dat het helpt om aan te sluiten bij de fase waarin de ondernemer zit en aan kunt sluiten bij veranderingen op het bedrijf die net gedaan zijn of gaan komen. Dat is dan effectiever dan de vergoeding die je daarvoor kunt geven.
- Provincie Limburg: Je kunt kijken naar vergoedingen voor compensatie van verloren landbouwareaal, maar je kunt ook kijken naar wat GBDA nu eigenlijk doet voor de functie landbouw en de productie. Hoelang houden we de huidige productie vol zonder GBDA? Dat zou een boer toch wel moeten interesseren.
- Provincie Flevoland: Sommige boeren hebben wel degelijk in de gaten dat het op deze manier niet verder kan. Maar als het bijv. om landschapselementen gaat zien de meeste boeren wel een depressie in de opbrengst bij de eerste tien meter naast de houtwal. Op de volgende 20 meter is de opbrengst dan 120% maar voor de boer is dat gewoon 100%. Dat er meer is ziet hij niet, de uitdaging is om ze daarin mee te nemen.

Ad 6) Plenaire reflectie en discussie

Marcel Pleijte is benieuwd welke vragen er nog zijn, waar moet de meeste nadruk nog op liggen, waar zijn provincies het meest of het minst ver mee? Irini Salverda (WEnR) brengt enkele vragen in die in de chat zijn binnengekomen:

- Is er voldoende geld voor de opgave, bijv. uit het transitiefonds, ook als er niets over groenblauwe dooradering is opgenomen in het gebiedsprogramma?
Antwoord Dorith Vermunt: Om aanspraak te maken op geld uit het transitiefonds is het noodzakelijk om de GBDA mee te nemen in de gebiedsprogramma's. Neem op hoeveel middelen ervoor nodig zijn. Het benodigde budget zal in samenhang met andere maatregelen beoordeeld

worden dus daar kunnen we nu niets over zeggen. Besteed ook aandacht aan koppelkansen. Dan is de kans groot dat daar budget voor is.

- Wat zijn prioritaire gebieden, wie bepaalt dat?
Antwoord Dorith Vermunt: kijk eerst naar veenweidegebieden, overgangsgebieden, extensiveringsgebieden zoals benoemd in de handreiking. Maar provincies kunnen gemotiveerd afwijken. Provincies kunnen uiteindelijk dus zelf bepalen wat de prioriteringsgebieden zijn. Waar liggen de meest urgente opgaven?
- Is het slim om onderscheid te maken tussen de opgave op landbouwgrond en de gebieden daarbuiten, bijvoorbeeld omdat daar ook verschillende instrumenten gelden?
Antwoord Irene Bouwma: wij gaan met een aantal agrariërs in een relatief klein gebied kijken welke GBDA zij al hebben en onder welke regeling dat valt. Tegelijkertijd bekijken we in datzelfde gebied hoeveel GBDA beheerd wordt door andere partijen. Het is heel moeilijk om een algemeen percentage te noemen, we willen juist samen kijken naar de kansen en dilemma's temeer omdat ook het GLB aan het bewegen is.
- Provincie Flevoland: In Flevoland is ongeveer de helft van de landbouwgrond Rijksgrond. Het is belangrijk hoe het Rijksvastgoedbedrijf hierin wil meewerken. Zij waren in het verleden juist tegenstander van landschapselementen omdat dit ten koste ging van de pachtopbrengst. En duidelijk moet zijn voor wie verschillende financiële instrumenten beschikbaar zijn en hoe die zich tot elkaar verhouden. Je moet voorkomen dat het een ratrace gaat worden.
- Provincie Noord-Brabant, n.a.v. presentatie John van Smaalen: hoe verhoudt de registratie zich tot de landschapslagen van de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) van RVO voor het GLB?
Reactie John van Smaalen: ik kan het niet beantwoorden. Volgens mij hebben wij er veel meer in zitten en meer actuele data dan daarin wordt gehanteerd, omdat wij naar daadwerkelijk aanwezige elementen kijken.
Reactie LNV: wij zijn voor de bossenstrategie ook aan het kijken naar monitoring en daarover met RVO in gesprek. RVO treedt op als medebronhouder voor de BGT. De BGT is wettelijk en juridisch wat meer verankerd als een soort basisregistratie voor landschap. De datasets die ze daarvoor gebruiken zijn inderdaad minder actueel. Het is wel interessant om te kijken welke koppeling je daar kunt leggen. Er zal wel behoefte zijn om actuele gegevens toe te voegen voordat we de BTG voor dit soort doelen kunnen inzetten.
Reactie John van Smaalen: Wij hebben ook de koppeling gemaakt tussen onze dataset en andere datasets. Er zijn interessante koppelingen mogelijk, bijvoorbeeld om de ouderdom van elementen te kunnen bepalen.
Reactie Noord-Brabant: Goed om de link met RVO te leggen. RVO zet voor het GLB in op zoveel mogelijk monitoring en controle via geodata. Ik verwacht dus niet dat ze met hele oude datasets werken. Ook omdat de opgaves van de agrariërs in mei gedaan moeten worden op basis van kaarten die RVO heeft gemaakt. Er zijn allerlei instanties bezig met landschapselementen. Het wordt lastig aan boeren uit te leggen als er vanuit verschillende regelingen verschillende kwalificaties aan landschapselementen gegeven worden, bijvoorbeeld hoe breed een element moet zijn. Hier moeten we landelijk en met provincies onderling een lijn in zien te vinden welke definities we gebruiken.
- Reactie Jan Janse: Ik ben bij een bijeenkomst geweest van het Netherlands Space Organization (NSO), die een pilot willen doen voor eenduidige monitoring. Ze vragen ons aan te geven waaraan een element moet voldoen en dan kunnen zij het in principe meten. We kwamen er op uit dat dat ontbreekt. Er zijn wel al heel veel normen opgenomen in het CLM rapport die de normen o.a. gebaseerd hebben op ANLB en GLB. Ik onderschrijf dus helemaal dat we eenduidige maatstaven moeten hebben om te kunnen monitoren.
- Opmerking Dorith Vermunt: Ik wil nog een open vraag stellen: er is ontzettend veel besproken, er zijn acties voor verdere uitwerking genoemd en ik ben nu benieuwd waar jullie behoefte voor vervolg ligt!

- Marcel Pleijte geeft aan dat dit een goede brug is naar het volgende onderdeel over behoeften aan een mogelijk vervolg.

Ad 7) Samenvatting en mogelijk vervolg

Om gericht vervolgbijeenkomsten te kunnen organiseren is via Mentimeter de vraag gesteld op welke onderwerpen de deelnemers behoefte hebben aan verdieping. In onderstaande wordcloud staan de antwoorden van de deelnemers:

Marcel Pleijte geeft aan dat onderwerpen als ‘definities’ en ‘monitoring’ op het eerste gezicht centraal lijken te staan, maar dat door clustering van de overige antwoorden er mogelijk nog andere thema’s naar voren komen, zoals financiering.

Ad 8) Afsluiting

Marcel Pleijte sluit af door alle sprekers en deelnemers hartelijk te danken. Het verslag inclusief presentaties zal naar iedereen worden verstuurd. De vragen die in chat gesteld zijn zullen door de sprekers beantwoord worden en ook gedeeld worden met de deelnemers. Zie [hier](#) voor de gestelde vragen inclusief de antwoorden.

In een laatste reactie geeft Marianne van der Veen (een van de trekkers van het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid) aan enthousiast te zijn over de hoge opkomst bij deze bijeenkomst. Er zijn veel onderwerpen genoemd voor het vervolg, het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid gaat nadenken hoe hier op een goede manier invulling aan gegeven kan worden.